

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש
והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

ספר תורה ח' פרשת תרומה 352

לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,

ניתן לקבל את העלון במייל etayba1@gmail.com

הנושא: מעלת חג הפסח

היציאה דרך דילוג. שהקב"ה מדלג ולא מצריך את ההכנה שלנו.

"ופסח ה' על הפתח" ידועים דברי הרה"צ רבי ברוך ממז'בוז' זצ"ל שאמר "פתחו לי פתח כחודו של מחט", שצריכים מקודם לפתוח פתח קטן ואח"כ ישנה אתערותא דלעילא, כאן פסח על הפתח קודם אתערותא דלעילא.

ולכן כבר מתחילת תפילת ערבית מתחילה הארה גבוהה מאוד, כמו שכותב החיד"א בספרו עבודת הקודש: ...ילך לבית הכנסת, ויכוון מאד בערבית, כי רבו מאד רזין עילאין לאורות גדולים בשמים, גדולי גדולים, תלי תלים... גמר ההלל בבית הכנסת סודו רם ונשא... יראה שהלילה הזו מאירה כשמש בתוקף אורות עליונים. וה"בית אהרן" מקארלין ויע"א כתב, שלא הרי ליל הסדר כהרי שאר ימות השנה, שכן בשאר ימות השנה כדי להגיע לדרגה ומעלה בעבודת השם, צריך לעלות כסדרן בסדר המדרגות, ואילו בערב חג הפסח שקדושתו כלילו של יום הכיפורים, יכולין לקפוץ בבת אחת כלומר להתנתק מהסטרא אחרא גם שלא בהדרגה.

מצינו מנהג בכמה עדות שלובשים קיטל בליל הסדר, וצריך לתת טעם לדבר, ה"ט"ז (סימן תע"ב) כותב משום שבגד זה הוא בגד מתים, הלובשים לבן בשעת קבורתם, ואנו לובשים זאת בכדי שלא תזוה דעתו של האדם עליו, בשעה שיושב בכסא מרווח וליד שולחן ערוך עם כלים נאים ומאכלים טעימים.

מצינו מנהג בכמה עדות שלובשים קיטל בליל הסדר, וצריך לתת טעם לדבר, ה"ט"ז (סימן תע"ב) כותב משום שבגד זה הוא בגד מתים, הלובשים לבן בשעת קבורתם, ואנו לובשים זאת בכדי שלא תזוה דעתו של האדם עליו, בשעה שיושב בכסא מרווח וליד שולחן ערוך עם כלים נאים ומאכלים טעימים.

המהר"ל כותב שהסיבה שלובשים בגדי לבן בגלל שאנחנו דומים לכהן הגדול ביום הכיפורים שהיה נכנס אל קודש הקדשים, והוא היה לבוש בגדי לבן.

אולם אנחנו נראה כי באמת מעלתנו בליל הסדר הרבה יותר גבוהה מכהן גדול ביום הכיפורים, כי הגמרא במסכת הוריות (ג.) דורשת על הפסוק "יקרה היא מפנינים", שהמילה פנינים מתפרשת לפני ולפנים, ומבארת על כהן הגדול, ולכן ממזר תלמיד חכם וכהן גדול עם הארץ [שניהם בסכנה, ואפשר להציל רק אחד מהם] - ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול

הגמרא בפסחים (צו.) מביאה: מניין לתמיד שטעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיטה, שנאמר (פינחס כ"ח, ב') "תשמרו להקריב לי במועד". ולהלן הוא אומר "והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר", מה להלן טעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיטה, אף כאן טעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיטה, ע"כ.

ובספה"ק קדושת לוי (פר' שמיני) כתב דלכאורה יש לתמוה, הרי אנו קיימא לן (פסחים ס"ט) שלכל קרבן צריך ביקור ארבעה ימים, ולמה בקרבנות שמיני למילואים ציוה השי"ת ליקח קרבן ולהקריבו בו ביום כדכתיב כי 'היום' נראה וגו' בלא ביקור ארבעה ימים?

וכתב לבאר ע"ד העבודה, כי ענין המצוה של ביקור ד' ימים, הוא מחמת שהאדם נברא בארבע יסודות: אש מים רוח עפר, ומזה נתהוו מדות רעות הגורמים לאדם לחטוא, ובכל יום מהד' ימים של ביקור, היה החוטא צריך לתקן יסוד אחד, ולהוציאה מיסוד הבהמה, כי בעל הקרבן בעת הקריבו הקרבן היה צריך לחשוב כאילו הוא בעצמו בעל הקרבן. אבל שונה הדבר ביום השמיני של המלואים שאז לא הצריכו ביקור, כי הקרבן לא היה פועל באותו הזמן, כי לא הצריכו לקרבנות בשביל לכפר עליהם, כי אז היה להם הזדככות והיו מטוהרים מכל חטא ועון, רק הקרבנות היו לשמוח לפני ה'. לכן היה השראת השכינה במשכן בשביל אהבת הבורא לישראל דוקא, שהיה עת רצון מחמת שהיו ישראל אז במדרגה גדולה ובמעלה עליונה, ולא בשביל הקרבנות, כי לא הוצרכו הקרבנות אז לכפר על בני ישראל, ומטעם זה לא היה טעון ביקור.

ובזה פי', קחו שעיר עזים (ויקרא ט, ג-ד), קחו השתא, ושור ואיל לשלמים לזבח לפני ד', קחו מיד היום. ועל מה לא היה טעון ביקור, על זה אמר הכתוב, כי היום ה' נראה אליכם, כלומר, השראת שכינתו תהיה אליכם בשבילכם, ולא בשביל הקרבן, עכ"תה"ק.

והנה לגבי פסח דורות מצינו מחלוקת רש"י והרמב"ם, דרש"י ס"ל דצריך ביקור (פסחים צו. ד"ה ופסח וד"ה דכוותי), ומהרמב"ם משמע דאינו צריך ביקור, מדלא הזכיר ביקור אצל קרבן פסח רק אצל קרבן תמיד.

ולפי דברי קדשו של הקדושת לוי יש לומר כי בפסח לא צריך ביקור לקרבן, כי הבחינה של פסח דומה של יום השמיני של המילואים, שהקב"ה מאהבתו משפיע עלינו מאורו ומקדושתו גם ללא הכנה מצידנו, כי המהות של הפסח הוא דילוג, כמו שפירש רש"י בפרשת בא (י"ב, כ"ג) פסח לשון דילוג "מדלג על ההרים" (שיה"ש ב' ח') קאי על יציאת מצרים

עם הארץ... דאמר קרא "יקרה היא מפנינים" - מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים.

נמצא כי לומד תורה דרגתו גבוהה יותר מכהן גדול שנכנס אל קדש הקדשים.

והנה, בהגדה של פסח עם פירושו של מהרא"ל צינץ צוק"ל כתב לבאר את מאמר בעל ההגדה: "ואפילו כולנו חכמים כולנו נבונים, כולנו זקנים, כולנו יודעים את התורה, מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים", שהרי צריך להבין מה היתה ההבנה הראשונה בזה, וכי יש סברא לומר שכיון שכולנו חכמים וכו', לא נתחייב לספר ביציאת מצרים?

וביאר שמכיון שתכלית יציאת מצרים היתה לעבוד את האלקים על ההר הזה, הרי שקבלת התורה היא היתה התכלית, ויציאת מצרים היתה רק סיבה אל התכלית, והרי איתא במסכת שבת (ו:) שמי שדבוק בתורה"ק כרשב"י וחבריו אינו מפקיך לתפילה, כי תורה מעלתה גבוהה מן התפילה, וא"כ הייתה סברא לומר שלא יהיו מחוייבים לספר ביציאת מצרים כשכולם חכמים ונבונים, כדי שלא יפסיקו מדברי תורה, ע"כ קא משמע לן שאעפ"כ מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים, כי מצאנו ששנו חכמים במסכת ברכות (ו.) כמה מדרגות של השראת השכינה, כגון עשרה שיושבים ועוסקים בתורה ששכינה שרויה ביניהם, וכן יש מדרגת השראת השכינה כששנים עוסקים בתורה, וכשאחד עוסק בתורה. והנה בסיפור יציאת מצרים יש חידוש מופלא, שגם כשישב לבדו נחשב עליו כיושב עם אלף אנשים! וזוכה להשראת השכינה כהדרגה הגבוהה ביותר שבלימוד התורה.

ובזה מיושב שפתח בלשון רבים - "מצוה עלינו", וסיים בלשון יחיד - "כל המרבה הרי זה משובח", כי היחיד נחשב לו כרבים לענין זה.

לכן "אפילו כולנו חכמים כולנו נבונים וכו', מצוה עלינו לסגור את הגמרא לספר ביציאת מצרים, כי כל המרבה לספר אפילו ביחידות, הוא משובח מדרגת לימוד התורה, אפילו דרבי שמעון בר יוחאי! והדברים נוראים!

נמצא כי סיפור יציאת מצרים דרגת השראת השכינה בו גבוהה יותר מלומדי התורה פי כמה, על אחת כמה וכמה שהיא גבוהה יותר מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים.

הגאון רבי צבי פסח פראנק זצ"ל כתב טעם למה נהגו בני ישראל ללבוש קיטל (בגד לבן) בשעת הסדר, דהלא האפיקומן הוא במקום אכילת קרבן פסח, וקרבן פסח הוא אכילת קדשים, והכהנים בשעה שאכלו הקדשים היתה זו 'עבודה' [וכתב הצמח צדק שהיא עבודה גדולה, והכהנים אכלו הקרבנות בדביקות גדול בעמידה ורגליהם סמוכים זה לזה כמו בתפילת שמו"ע, דאכילת קרבנות היתה בבחי' שמו"ע] והיו מלובשים בבגדי כהונה, שהיו בגדי לבן ולכן אנחנו לובשים בבגדי לבן לזכר הכהנים בזמן שבית המקדש היה קיים.

וביאר הגה"צ המקובל רבי יצחק מאיר מורגנשטרן שליט"א את דבריו עפ"י מה שידוע דאמר הרה"ק הדברי חיים זיע"א דבכל שנה ושנה שוחטים קרבן פסח ואלהו הנביא נתן ממנו לכל הצדיקים אמתיים, ולמרות שהם אינם בארץ ישראל, הרי נמשך קדושת ארץ ישראל מתחת הצדיק והרי זה נחשב כאילו הוא נמצא ממש בירושלים, וע"כ א"ש דהקיטל דליל פסח הוא בדוגמת הבגדי לבן דהכהנים בביהמ"ק.

ועפ"י תירץ בדרך דרוש מה ששאל אחד דבר פלא מה דאיתא בפרק איזהו מקומן, דבכל קרבן וקרבן מבאר ההלכות והמקום שמותר לאכול הקרבן ההוא, משא"כ אצל קרבן פסח לא מבואר כלל המקום שמותר לאכול אלא כתיב רק הפסח אינו נאכל אלא בלילה. ואינו נאכל אלא עד חצות. ואינו נאכל אלא למנוייו. ואינו נאכל אלא צלי, ולא מבואר כלל מקום המיוחד לאוכלו.

ואמר הגה"צ שליט"א דלפי הדברי חיים הנ"ל מובן היטב דמכיון דבאמת אין לו מקום מיוחד אלא לכל מקום שהצדיק נמצא שם הוא ירושלים ושם הוא אוכל את הקרבן פסח בכל

שנה ושנה (קונטרס ז'עה חכמה לנפשך" שע"י מכון י"ם החכמה).

בספר שפתי חכמים על הש"ס לגאון רבי אברהם אבא הרצל שהיה מגיד מישרים בפרשבורג זצ"ל, רבים מקשרים את ימות המשיח עם תחיית המתים, ואין זה מדוייק. בימות המשיח, לפחות בתקופה הראשונה, עדיין יישאר העולם במתכונתו הקיימת ולא ישתנו סדרי בראשית. רק בתקופה מאוחרת יקומו המתים לתחייה. מתי יקומו? בגמרא בסנהדרין (צט.) מצינו חמש דעות: דעת ר' אליעזר ארבעים שנה ויליף מדכתיב: "ארבעים שנה אקוט בדור", דעת רבי אלעזר בן עזריה שבעים שנה, דעת רבי שלשה דורות ויליף מדכתיב: "יראוך עם שמש ולפני ירח דור דורים". תניא איך בשם רבי שלש מאות שישים וחמש שנה. דעת רבי דוסא ארבע מאות שנה. ויליף מדכתיב: "ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה" וכתב: "שמחנו כימות עניתנו".

נמצא כי זה שני זמנים שונים ביאת המשיח ותחיית המתים. ולכן הם גם שני עיקרים שונים בשלושה-עשר עיקרי האמונה - ביאת המשיח היא העיקר ה"ב, ותחיית המתים היא העיקר ה"ג.

אלא בא הערוך לנר בחידושו למסכת נידה (סא:) ואומר, שיש מתים שכן יזכו לקום כבר עם ביאת משיח צדקנו והם, שלושת האבות, משה אהרן ובניו, כך הוא מוכיח מדברי הגמרא ביומא (ה:) שעוסקת כיצד הליבש משה את אהרון ובניו בימי המילואים. שואלת הגמרא: "כיצד הליבשם? מה דהוה הוה". ומשיבה: אלא כיצד מלבישן לעתיד לבוא. ומקשה שוב: "ולעתיד לבוא כשיבואו אהרון ובניו ומשה עימהם" ואז נדע. נמצא, שפשוט לגמרא שכשיבנה בית המקדש ותשוב העבודה יקומו משה ואהרון ובניו בתחיית המתים, אף שזה עדיין אינה עת התחייה לכל העולם, שהרי אין בין העוה"ז לימות המשיח אלא שעבוד מלכות, וכן איתא בזוהר...".

ועל פי דברים אלו, כתב בחידושו למסכת סנהדרין (צ:): ליישב מה שאמרו שם בגמרא: "מניין לתחיית המתים מן התורה, שנאמר: ונתתם ממנו את תרומת ה' לאהרן הכהן, וכי אהרן לעולם קיים, והלא לא נכנס לארץ ישראל שנותנין לו תרומה, אלא מלמד שעתיד לחיות וישראל נותנין לו תרומה, מכאן לתחיית המתים מן התורה", ופרש"י בד"ה שעתיד לחיות: "לעולם הבא". והקשה הערוך לנר, דמה שייך נתינת תרומה לעוה"ב שאין בו לא אכילה ולא שתיה. ותירץ: "וי"ל לפי מאי דאמרין ביומא, כדבעי שם, כיצד ילבישו בגדי כהונה לעתיד לבוא דהיינו כשיבוא משיח, והשיב כשיבואו אהרון ובניו ומשה עמהם, וזה נראה כשיבוא משיח, אף דאז עוד עדיין ליכא תחיית המתים, מכל מקום יחיו משה ואהרון ובניו להורות העם הדרך אשר ילכו בה כימי צאתם מארץ מצרים ואז יתנו לו תרומה. דאז עולם כמנהגו נוהג, כדאמר שמואל: אין בין העוה"ז לימות המשיח אלא שעבוד מלכות בלבד".

כמו כן יקומו אלו שחיו בגלות וציפו לראות בגאולת עם ישראל, כך כותב הרדב"ז (ש"ת, ח"ג, סימן אלף ס"ט, תרמ"ד): "שאלת ממני ידיד נפשי, על זמן התחייה, לפי שקיבלת מאבותיך שהוא סמוך לאלף השביעי עם הכנסת שבת העולם שכולו מנוחה. וקשיא לך, אם כן, הצדיקים וחסידיו עליון אשר מתו על קדושת שמו בגלות לא יראו בטובתן של ישראל ולא ישמחו בשמחתן? תשובה: כל ימי הייתי מצטער על דבר זה, עד שראיתי דברי הריטב"א ז"ל בר"ה (טו:) בשם רבותיו, דאיכא תרי תחיות. אחת פרטית, לצדיקים שמתו בגלות, והיא סמוכה לביאת המשיח. ויזכו לכל ימות המשיח בגוף ובנפש, ויראו בטובתן של ישראל ובבניין הבית, וישמחו שמחות חלף עבודתם וכו'. ואחת כללית, והיא סמוכה להכנסת שבת כאשר קיבלת, והוא נקרא עולם התחייה, ועליה נאמר, ורבים מישני אדמת עפר יקיצו".

לאור זאת כתב בספר שפתי חכמים על הש"ס טעם שנוהגים ללבוש קיטל בפסח, כיון שתחיית המתים תהיה בחג הפסח יחד עם ביאת המשיח, ואומר הירושלמי (כתובות פ"ב ה"א): "כסות היורדת עם האדם לשאול, היא באה עמו". כלומר שהמתים יקומו כשהם לבושים בתכריכים שבהם נקברו. לכן כדי שהם לא יהיו משונים, אנחנו לובשים גם כן כעין תכריכים כדי להידמות להם.